

eo, qui solo voto Christum suscepit. Sicut igitur sacramentales effectus proprii hujus sacramenti, quatenus tales sunt, non dantur, nisi per realem usum ejus, ita neque ista unio aliter perficitur, quia revera per hanc unionem nihil aliud explicatur, quam ipsa realis susceptio sacramenti cum suis effectibus. Quod etiam explicari potest illo exemplo matrimonii, quia vir et uxor proprie et perfecte non efficiuntur una caro, donec reipsa carnaliter commisceantur, ut latius in materia de matrimonio tractatur. Quod si quis dicat, etiam per solum vinculum matrimonii fieri aliquo modo unam carnem, quia accipiunt jus ad commisionem carnalem, praeterquam quod id improprie dicitur, quia illud vinculum non est carnale, sed morale, tamen illo admisso, et ad præsentem materiam illud applicando, talis seu proportionalis unio inter nos et Christum non fit per hoc sacramentum, sed per baptismum, per quem accipimus jus ad corporalem unionem, quæ fit in hoc sacramento. Ex quo tandem infero quod, licet ex hac unione optime et a fortiori colligatur unitas corporis mystici cum Christo, et membrorum ejus inter se, quomodo videtur argumentari Paulus, 4 ad Corinth. 40, juxta Sanctorum interpretationem supra traditam, quam ibi Haymo latius explicat, et attingit Theodor., tam ibi, quam ad Ephes. 5, non tamen e contrario necessaria est hæc sacramentalis vel corporalis unio ad unionem mysticam Ecclesiæ, et membrorum ejus cum Christo et inter se, quia ad hanc sufficit unio omnino spiritualis, quam includit et speciali modo causat realis et condigna susceptio hujus sacramenti; addit vero aliquid pertinens ad specialem gratiam sacramentalem, quod simpliciter necessarium non est ad constitendum membrum Christi vivum, corpori ejus specialiter conjunctum, ut constat de omnibus justis, qui ante institutionem hujus sacramenti fuerunt, atque etiam de illis, qui sine reali usu hujus sacramenti salvi facti sunt, et maxime, si nec baptismum re ipsa suscepunt. Et hæc sint satis de locutione potius mystica, quam omnino propria et rigorosa.

DISPUTATIO LXV.

DE ADORATIONE HUIG SACRAMENTO DEBITA.

Disputat. 27 de Eucharistia. — Hactenus doctrinam speculativam ad hoc sacramentum pertinentem, prosecuti sumus; reliquum est,

ut partem moralem aggrediamur, quæ versabitur circa actus, quos nos circa hoc sacramentum exercere possumus, aut debemus; propria enim materia moralis doctrinae sunt actus humani; hoc autem sacramentum, ut saepe diximus, prius in suo esse constituitur, quam ad usum applicetur. Unde fit, ut duobus modis possimus nos circa illud operari: prior est, exercendo aliquos actus circa ipsum sacramentum, prout in se existit ante usum; posterior est, utendo ipso sacramento. Et hunc posteriore modum prosecutus est D. Thom., tota quæst. 80; priorem vero prætermisit, propter hanc fortasse causam, quia ille modus operandi non potest esse, nisi per aliquos actus religionis seu cultus; de quibus non videbatur hic necessaria specialis disputatio, quia suppositis principiis generalibus de adoratione, Christo Domino et rebus sacris debita, supra, quæst. 25, traditis, et supposita veritate realis præsentiae Christi in hoc sacramento, nihil novi de hac re superesse videbatur. Nihilominus tamen ad hujus materiæ complementum, necessarium est, hanc brevem disputationem præmittere, tum, ut hæreticis hujus temporis satisfaciamus; tum, ut generalia principia ad præsentem materiam distinctius applicemus.

SECTIO I.

Utrum licitum, vel præceptum sit, Eucharistiam adorare.

4. *Hæresis circa præsentem quæstionem.* — Hæretici, qui negant realem Christi præsentiam, idolatriæ scelus esse dicunt, cultum aliquem huic sacramento tribuere, præsertim latriæ. Nonnulli etiam negant, etiam si Christus in eo adsit, esse adorandum, quia non est adorandum, nisi ubi ipse vult adorari; nunquam autem non docuit, ut in Eucharistia eum adoraremus; nec legimus Apostolos in nocte cœnae panem aut calicem, quem Christus eis porrexit, adorasse. Alii vero ex hæreticis solum negant hoc sacramentum ante usum debere adorari, quia negant præsentiam Christi in illo esse permanentem, sed tantum in ipso usu, atque damnant cultum, quem Ecclesia præbet huic sacramento, vel in Missa, quando statim post consecrationem elevatur, et populo adorandum proponitur, vel quando in processionibus circumgestatur, et colitur, vel quando eidem in pyxide conservato reverentia exhibetur. Ultima sententia esse potest, mente discernendum esse

Christum a sensibili signo; et Christum quidem adorandum esse, non tamen sacramentum, quia species illæ sunt res creatæ, et inanimes, et consequenter incapaces adorationis; neque enim satis est, ut Christus sub illis sit, quia etiam Deus est in anima tanquam in templo suo, et tamen adoratur Deus, et non anima.

2. *Christus adorandus est in Eucharistia, sicut si in propria specie videretur.* — Dico primo, Christum in hoc sacramento existentem non minori veneratione, ac cultu dignum esse, quam si in propria specie clare, et sensibiliter ibi conspiceretur. Hæc assertio est de fide, quam definit Concil. Trident., sess. 13, c. 5, et can. 6, et in ejus confirmationem adducit, Christum esse in terris adoratum, et ab Angelis, ad Hebr. 1, et ab hominibus, Matth. 2 et 28, Luc. 24, et Joan. 6, atque etiam in cœlis, Apoc. 5 et 7; subdit autem Concilium, eamdem esse rationem de Christo existente in hoc sacramento, quia eadem est ejus excellentia, eadem majestas. Differentia autem in modo existendi naturali, vel sacramentali, sensibili aut insensibili, nihil refert, quia adoratio non nititur sensibus, sed fide, alioqui nec Deus ipse esset adorandus, quia non clare a nobis videtur, sed tantum creditur. Nam, quod hæretici aiunt, Christum non esse adorandum, nisi ubi ipse vult adorari, si intelligent, necessarium esse, ut Dei voluntas speciali præcepto aut revelatione nobis manifesta sit, vanum est, et contra omnem Scripturam et rationem; Magi enim ubi habuerunt speciale præceptum, vel revelationem, ut Christum in præsepe adorarent, nisi ubi intellexerunt, et crediderunt ipsum esse Deum, ac Regem suum? Et idem est dicendum de cœco, qui a Christo illuminatus procidit, et adoravit ipsum, et de cæteris similibus. Et ratio generalis est, quia ex divina et naturali lege tenetur Deum colere, et sancta sancte tractare; ergo, posita fide ac revelatione, Christum verum Deum ac summe sanctum hic adesse, non est nova revelatio necessaria, ut adorandus sit. Quapropter merito Sancti omnes ex reali præsentia Christi colligunt adorationem, et e converso nos supra a posteriori argumentantes, ex perfecta adoratione et latria, quæ Christo in hoc sacramento tribuitur, illius realem præsentiam probavimus, ubi multa ex SS. Patribus adduximus, quibus addi possunt Chrysost., hom. 64 ad Pop., 83 in Matth. et 24 in 4 ad Corinth.; Cyril. Hieros., Catech. 5 mystag.

Accede (inquit) pronus, adorationis in modum, et venerationis; et Damascen., lib. 4, cap. 44, dicens: *Veneramur ipsum, tum animæ, tum corporis puritate.* Idem Euseb. Emissen., hom. 5 de Paschate. Et August., de Consecr. dist. 2: *Nos autem (inquit) in specie panis et vini, quam videmus, res invisibles, id est, carnem et sanguinem honoramus;* et in Concio 1 super Psalm. 21, tractans illa verba: *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.* Et confirmatur ex antiquo ritu et consuetudine Ecclesie elevandi hostiam statim post consecrationem, nam licet ea cæremonia mysticam etiam habeat significacionem vel moralem; potest enim significare, vel elevationem Christi in cruce, vel resurrectionem, aut ascensionem ejus, ut significat Concil. Ephesin., in epist. ad Nestorium, et August., serm. 28 de Verbis Apost.; potest item significare internum cultum, et elevationem mentis ad Deum, quomodo etiam in lege veteri oblata elevabantur super altare coram Deo, Exod. 23, Levit. 8, Num. 5; licet haec (inquam) vera sint, tamen propria et litteralis ratio hujus actionis est, ut populus fidelis, qui credit statim post consecrationem Christum hic adesse, ipsum adoret, ut constat ex omnibus Liturgiis, et ex Dionys., de Eccl. Hier., cap. 3, part. 2: *Pontifex (inquit) augustissima mysteria conficit, et, quæ ante laudaverat, in apertum agit, divina munera reverenter ostendens;* et Basil., lib. de Spiritu Sancto, cap. 27: *Invocationis verba, cum ostenditur panis Eucharistie, et poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit?* Ubi docet esse traditionem non scriptam, non solum venerandi, sed etiam orandi, et invocandi Christum in Eucharistia, quando a sacerdote elevatur. Et ad hanc consuetudinem alludit Chrysost., hom. 36 in 4 ad Cor., hom. 3 ad Ephes., hom. 64 ad Pop., cum ait: *Cum vela videris retrahi, tunc superne cœlum aperiri cogita; pluraque alia de hac elevatione, et adoratione eruditæ congerit Durand., lib. 2 de Ritibus Eccles., cap. 40.* Huc etiam spectat, quod Sancti dicunt, ad verba consecrationis cœlos aperiri, et Angelorum multitudinem ad Christum adorandum descendere, ut videre est in Gregor., 4 Dial., cap. 58; Chrysost., lib. 6 de Sacerdotio; Ambrosio, circa id Lucæ 1: *Apparuit ei Angelus.* August., lib. de Corpore Christi, ut Magister citat in 4, dist. 43; Innocent., lib. de hoc myst., cap. 24, et lib. 5, cap. 6. Denique idem confirmat alia traditio Ecclesiæ, quam præ-

manibus habemus, ejusque initium ignoramus, quod scilicet omnes, qui communicaturi sunt, prius adorent Christum in hoc sacramento, quod factum semper legimus in omnibus liturgiis, Jacobi, Basillii, et Chrysostomi, et apud Augustinum, et alios Patres supra citatos. Neque oportet, ut rationem aliam hujus assertionis adjungamus, quoniam a Concilio Trident. satis explicata est.

3. *Latriæ cultus non solum Christo, sed etiam toti sacramento, ut ex Christo et speciebus constat, deferendus est.* — Dico secundo: non solum Christus sub speciebus existens, sed etiam totum sacramentum visibile, ut ex Christo et speciebus constat, unicu latria actu adorandum est. Conclusio est certissima, quæ imprimis probatur ex usu Ecclesie, quæ absolute totum sacramentum adorat, unde etiam canit: *Tantum ergo sacramentum, veneremur cernui.* Et Concil. Vienense in Clem. unica, de Reliquiis et venerat. Sanct., inter alia inquit: *O adorandum, ac reverendum excellentissimum sacramentum;* et Trident., non sub nomine Christi, sed sacramenti docet, adorandum esse hoc sanctissimum sacramentum; et Alex. Papa, epist. 1, cap. 4, sub nomine oblationis loquens de hoc sacramento, dicit, pura mente sumendum esse, atque ab omnibus venerandam, et sicut potior est cæteris, ita potius excoli et venerari debere. Optime Cyprian., serm. de Cœna Domini: *Sicut in persona Christi humanitas videbatur, et latebat divinitas, ita sacramenta visibili ineffabiliter divina se infudit essentia, ut esset religioni ad sacramenta devotio, et ad veritatem, cuius corpus sacramenta sunt, sincerior pateret accessus.* Et Euseb. Emissen., hom. 5 de Paschate: *Ut coleretur (inquit) per mysterium, quod semel offerebatur in pretium.* August., ep. 448, serm. 28 de Verbis Apostol., hoc vocat cœleste ac venerabile sacramentum; et 20 contra Faust., cap. 43, vocat hoc sacramentum religionis, cui longe diversus cultus debetur, quam communi pani aut vino. Item Ambros., 4 de Sacram., cap. 2: *De cælo (inquit) ista sacramenta venerunt, etc.* Et similia multa legi possunt in Patribus supra citatis, quæ Gabriel et alii per synecdochen interpretantur, per sacramentum intelligendo Christum, qui est res et sacramentum, quia est id, quod est præcipuum in hoc sacramento; sed cum possint proprie et simpliciter verificari, non oportet ad metaphoras recurrere, præsertim cum ex illo metaphorico sensu facile colligi possit quod intendimus.

Ratio ergo hujus assertionis partim ex dictis de substantia hujus sacramenti, partim ex principiis de adoratione sumenda est; diximus enim hoc sacramentum esse unum quid ex Christo et speciebus coalescens; ergo hoc totum sacramentum potest uno actu adorari, quo primo et per se adoretur Christus, qui est unicum suppositum hujus sacramenti, ad quod per se tendit adoratio, coadordanter autem species, tanquam Christo conjunctæ, et cum illo unum componentes. Quod exemplis declaratur; diximus enim in materia de adoratione, quando adoratur persona Imperatoris, coadornari thronum vel purpuram ejus; imo per vestem vel calceum adorari personam; quia licet intentio adorantis prius tendat in personam, tamen actio adorandi, præsertim externa, saepè immediatus versatur circa vestem, quam deosculando, personam veneratur; major autem conjunctio vel habitudo est in hoc sacramento inter Christum et species, quæ sunt veluti thronus, in quo Christus continetur, seu quasi vestimentum, quo tegi voluit. Quæ ratio locupletari potest ex multis, quæ de venerando tactu, et osculatione Eucharistiæ cum reverentia et timore, tractat Chrysost., hom. 5 in Matth., 45 in Joan., 20 in 1 ad Cor.; Greg. Nazianz., orat. de sorore Gorgia; Petrus Chrysol., serm. 33 et 34; et alia videri possunt apud Claud., Repet. 9, cap. 6, ubi ad tuendam hanc conclusionem, fingit, species non habere diversam existentiam ab existentia corporis et sanguinis Domini. Sed hoc falsum est, ut ex superioribus constat, si in rigore intelligatur; et non est necessarium, quia ad prædictam coadorationem specierum sufficit unio accidentalis seu sacramentalis supra explicata, ut ex adductis exemplis a fortiori probari potest. Neque existimo, prædictum auctorem in metaphysico rigore esse locutum, sed dixisse, species non habere aliam existentiam, quia non habent aliud suppositum, a quo sustententur, præter Christum.

4. *Eucharistia non tantum interiori, sed etiam exteriori cultu adorari debet.* — Dico tertio, hoc sacramentum non tantum interiori, sed etiam exteriori et visibili cultu, esse adorandum. Hæc assertio est æque certa ac præcedentes, et sequitur ex illis. Et ratio sumi potest primo ex parte rei, quæ adoratur, quæ quodammodo constat ex re sensibili et insensibili; nam, licet Deus, qui omnino spiritualis est, possit non solum spi-

ritu, sed etiam corpore adorari, tamen majori quadam ratione ac proportione id convincitur, quando res, quæ adoratur, habet aliquo modo speciem visibilem, et interius latentem excellentiam invisibilem. Secundo, ex parte hominum adorantium, qui animo et corpore constant, et ideo animi et corporis actibus colere debent hoc sacramentum. Tertio hoc constat ex usu et traditione Ecclesie, de qua legi possunt citati Patres, præser-tim Chrysost., hom. 7, 19 et 52 in Matth., et 21 in Acta, et 24 in 1 ad Corinth.; Cyrilus Hierosol., Catech. 5 mystag.; et Dionysius, cap. 3 de Cœlest. Hierarch.; Jacobus, Basil., Chrysostomus, in Liturgiis, et quæ pie satis ordinat Honorius III in cap. Sane, de Celebration Missarum. Ubi sacerdotibus mandat, ut Eucharistiam honorifice tractent, et plebem doceant, ut, cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, reverenter inclinet, idem faciens, cum eam defert presbyter ad infirmum. Et postea præcipit, quo cultu et honore deferenda sit Eucharistia ad infirmos. Hoc vero observandum est, quod in materia de adoratione diximus, actiones, vel gestus corporis, quibus exterior hic cultus deferri solet, de se indifferentes esse, et ex intentione interna vel impositione, aut communi usus pendere. Hoc ergo est etiam in præsenti externa adoratione observandum. Nam pro varietate consuetudinum diversi sunt ritus colendi hoc sacramentum; ad cavendam autem superstitionem, et indecentiam, publice servanda est uniuscujusque Ecclesiæ consuetudo; secrete vero unusquisque illis actibus uti potest, qui et nullo modo indecentes sint, et ad humilitatem et reverentiam ostendendam, et unicuique ad devotionem excitandam accommodati videantur.

5. *Laudabilis est usus Ecclesie, proponendi et circumferendi publice Eucharistiam.* — Et ex hac conclusione colligitur laudabilem esse Ecclesiæ consuetudinem, quæ hoc divinum sacramentum publice interdum proponit, vel circumfert per vias et loca publica cum solemnni pompa, cultu, ac veneratione. Ita docet ac definit Concilium Trident., sess. 43, cap. 5, et canon. 6, ubi hujus consuetudinis optimas rationes insinuat: prima, ut Christiani homines singulari ac rara quadam significatione gratos et memores testentur animos erga communem Dominum; cuius rei, et figuram, et exemplum habemus 2 Reg. 6 et 7, ubi David ludebat coram arca Domini, quando totus populus solemnii pompa illam circum-

ducebat. Et simile prorsus exemplum habemus in 3 lib. Regum, cap. 8. Secundo ait Concilium, hoc divino beneficio, mortis Christi victoriam et triumphum representari; indicans, quando Ecclesia Catholica publica devotione ac lætitia hoc admirabile sacramentum Eucharistiae colit ac veneratur, gaudere et quasi triumphalem diem agere pro gloria Victoria, quam Christus Dominus de inimicis reportavit. Tertio, inquit, oportuisse victricem veritatem de mendacio et hæresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, et in tanta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati et fracti tabescant, vel pudore affecti et confusi aliquando resipiscant. De qua re optima figura legi potest, Josue cap. 6.

6. *Omnes tenentur præcepto ad non trahendam Eucharistiam irreverenter.* — Secundo ex dictis facile intelligi potest, quomodo hæc adoratio in præceptum cadere possit. Hactenus enim solum explicatum est, quam sit sancta, et laude digna. Duplex ergo præceptum hic intelligi potest, negativum scilicet, et affirmativum. Negativo præcepto prohibemur injuriam aliquam aut irreverentiam huic sacramento irrogare; et hoc præceptum naturale est et divinum; nam intrinsece malum est, rem honore dignam irreverenter tractare. Hoc autem præceptum explicatur in particulari in multis decretis juris canonici, quæ prohibent, aliquid indecens agere circa hoc sacramentum, vel immediate, ut effundendo, vel projiciendo in terram, vel ita incaute custodiendo, ut vel corrumpi possit, vel a muribus comediri, vel ab hostibus fidei conculari; vel mediate, ut irreverenter tractando, vel immunde, vasa, aut vestes, et res alias ad cultum hujus sacramenti deputatas, de qua relegi possunt multa, quæ habentur extra, de Celebrat. Missar., et de custod. Eucharist., et de Consecr., dist. 4 et 3, præser-tim in cap. Si per negligentiam, et c. Si quis per ebrietatem, et c. Qui non bene. In quibus nonnullæ poenæ imponuntur his, qui aliquid negligenter vel irreverenter egerint contra hoc sacramentum, quæ nec fere sunt in usu, neque incurrintur ex obligatione, donec a superiori imponantur, cuius prudenti arbitrio commissa fere jam est hujusmodi poena, ut D. Thom. infra significat, quæst. 83, art. 6, ad 7.

7. *Præceptum affirmativum est de honore aliquo Eucharistiæ exhibendo.* — Affirmativum præceptum erit exhibendi interdum ho-

norem aliquem huic sacramento. De quo praecepto non est dubium, quin sit nobis impositum; consequitur etiam, ex natura rei, ex institutione hujus sacramenti, quod nobis datum est, ut illud tractemus, et eo utamur; hinc enim fit, ut pro illius dignitate et majestate tractandum sit. Ex quo facile intelligere licet, quando obliget hoc praeceptum; cum enim affirmativum sit, licet semper obliget, non tamen pro semper, sed tempore opportuno. Illud autem prescribi potest: primo in generali, quandocumque talis occurrit occasio exhibendi honorem, ut eam praetermittere sit quidam virtualis contemptus, et moraliter existimet irreverentia quaedam, et non pura negatio, sed privatio, seu omissio, aut ablatio honoris debiti, quod humano exemplo explicari potest, quia licet non teneamus semper Regem honorare, tamen si praesens nobis fiat vel cum eo loqui velimus, et nullam ei reverentiam exhibeamus, merito censemur in honore quaedam; multo ergo majori ratione quippiam simile in hoc sacramento reperitur, ut omittam rationem scandali, quae semper adjungitur, si publice in hujusmodi opportunitate adoratio omittatur; imo si frequenter id fiat, suspicionem posset alicuius infidelitatis vel erroris generare. Secundo ex hoc generali principio possumus in speciali aliqua tempora designare: primum ac praecipuum est, quando accedimus ad sacrificandum, ut est per se manifestum, tum quia ille est perfectissimus actus exterior religionis, et supremus Dei cultus; tum etiam quia illa actio est maxime sacra, quae circa hoc sacramentum exerceri potest. Secundum simile huic est, quandocumque fideles ad communicandum accedunt, ut rationes factae, et Ecclesiæ consuetudo probant. Tertium est, quando hoc sacramentum ab Ecclesiæ proponitur adorandum, ut quando elevatur in Missa, ut significatur in dicto cap. Sane, de Celebr. Missar., ex quo colligitur, hanc esse Ecclesiæ intentionem. Et ratio facta idem probat, quia tunc est tempus maxime opportunum. Quartum esse potest, si sacramentum nobis occurrat, aut praesens fiat, ut in eodem capit. significatur, et idem erit in omnibus similibus. Addendum vero est, secluso formaliter contemptu, et scando, hujusmodi omissionem per negligentiam aliquam, non esse mortale peccatum, regulariter loquendo, propter materiae levitatem. Et interdum nulla erit culpa, si vel propter naturalem inadvertentiam, vel ob urgentem necessitatem involuntaria censeatur.

SECTIO II.

Utrum hoc sacramentum debeat absolute adorari.

1. *Duplex potest esse hujus questionis sensus: prior erit, si absolutam adorationem a respectiva distinguamus, quæ distinctio consideratur ex parte objecti, prout secundum se adoratione dignum est, ut latius exposuimus in primo tomo hujus tertiae partis, de adoratione tractantes. Posterior sensus erit, si absolutam adorationem sumamus, prout distinguitur a conditionata, quæ distinctio consideratur ex parte adorantis, seu ex modo, quo res adoranda ei proponitur, seu ab ipso cognoscitur; et hic posterior sensus est præcipue intentus hoc loco; nam prior expeditus fere est ex dictis in sectione præcedenti, adjunctis generalibus principiis de adoratione; tamen, ut doctrina sit clarior, pauca adjicie-*

mus.
2. *Eucharistia simpliciter est adoranda latria absoluta et perfecta. — In priori ergo sensu dicendum est, simpliciter hoc sacramentum adorandum esse adoratione latriæ absoluta et perfecta, qua per se adoretur Christus, coadorentur autem species. Probatur, quia hoc sacramentum in re est unum constans ex Christo et speciebus; ergo eadem adoratione est adorandum, qua ipsem est Christus; et ipsæ species sunt coadorandæ, sicut vestis vel thronus Christi, ut explicatum jam est, neque frequenti et communi usu aliter debent adorari species consecratae per se, et tanquam tota materia adorationis, sicut nec per se adoratur humanitas Christi, sed coadetur Verbo, quia, sicut humanitas ipsa est conjuncta Verbo, neque ab ipso unquam separatur, nec suppositum per se constitutum, ita species consecratae, quamdiu consecrationem retinent, et dignæ sunt adoratione, non separantur a Christo, cui sacramentaliter conjunguntur; in quo est magna differentia inter has species, et alia sacramentalia signa, vel alias res sacras, quæ respectivo adorantur, et re ipsa, ac supposito, et loco, a Christo separantur, ut crux, imago, et similes, quæ facile possunt separatim adorari, ut tota materia adorationis respectivæ, seu propter rationem extrinsecam, a qua re ipsa disjunctæ sunt. Et ideo, ut aliquando possint uno actu coaditori simul cum ipsa re principaliter et absolute adorata, oportet, ut mente vel apprehensione cum illa coniungantur. At vero in his speciebus sacramenta-*

art. 1, § 3, requirit conditionem tacitam, vel expressam.

4. *Secundo, esse adorandum sine conditione aliqua, per se loquendo. — Dicendum vero est, per se loquendo, ac seclusis specialibus circumstantiis per accidentis occurrentibus, absolute adorandum esse hoc sacramentum, nulla in actu apposita conditione. Ita sentit D. Thom. in 3, dist. 9, quæst. 4, art. 2, q. 6, ad 2, ubi solum dicit, non requiri conditionem explicitam, sed satis esse, quod habitu retineatur. Habitu autem illam retinere nihil aliud esse videtur, nisi mente et animo habere intentionem adorandi verum Christum, verumque sacramentum, et non exhibendi adorationem, nisi cum hac prudenti existimatione. In eadem sententia est Richard. in 3, dist. 24, quæst. 4, ad secundum, ubi inquit, licet fides credat, Christum esse sub speciebus, sub conditione, si omnia sunt facta, quæ ad consecrandum sunt necessaria, tamen ad adorandum non oportere, ut fideles hanc conditionem adhibeant in actuali cogitatione. Idem Gabr., lect. 50 in can., ubi explicat Alensem, et Bonavent., quod solum loquantur de habituali intentione. Idem tenet Marsil. in 3, q. 8, art. 2, dub. 5, et communiter Summistæ, verbo Adoratio. Et probatur primo, quia, ut homo simpliciter et absolute operetur, sufficit moralis certitudo; non enim debet major ab homine exigi. Alioquin nec parentes possemus absolute venerari, quia non nisi fide quadam humana eos ut parentes recognoscimus. Nec sacerdos posset absolvere, intentione absolute, sed sub conditione. Si es baptizatus, et sic de aliis; in præsenti autem materia seu actione est moralis certitudo, quæ nascitur ex uno principio de fide, et alio humano modo certo; nam licet pendeat ex multis conditionibus, tamen omnes sunt faciles, et regulariter non deficiunt. Secundo argumentor, nam is, qui sic adorat, totam intentionem suam et rationem adorandi ponit in vera Christi dignitate et excellentia, unde et simpliciter vult solum verum Christum adorare, et habitu retinet hanc voluntatem, nimurum, quod, si sciret, illum esse nudum panem, non adoraret, quæ habitualis seu implicita intentione virtute continetur in illa intentione adorandi, quæ tota nititur in vera Christi divinitate, tanquam in adequato motivo; ergo haec satis est, ut vere ac formaliter nulla committatur idolatria, etiam si contingat, falsum fuisse adorationis objectum, quia illa deceptio materialis est; formaliter vero tota adoratio*

refertur in Christum. Tertio probatur conclusio ex consuetudine omnium fidelium, qui simpliciter ita adorant, et aliud ab eis exigere, esset et inutile, et vanis scrupulis ac superstitionibus expositum. Unde colligo, hunc adorationis modum non solum esse licitum, sed etiam expedientem, et omnino servandum. Neque enim est prudentiae consentaneum, ibi trepidare, ubi non est, nec probabilis ratio timendi, neque utilitas, sed potius periculum, ne ex hac conditione, et dubitatione, animi devotio minuatur. Unde aliquibus videtur, non solum non expedire, verum etiam nonnullum peccatum esse, talem conditionem sine speciali causa vel necessitate ponere, quia est actus otiosus, et impertinens scrupulus. Certum est tamen, per se loquendo, non esse grave peccatum, quia nec continet errorem, nec temerarium judicium, aut suspicionem de facto, sed solum de possibili. Neque gravem irreverentiam, aut nocumentum infert; unde si bona fide et intentione fieret, facile etiam posset a veniali culpa excusari; semper tamen consulendum et caudendum est, ne ita fiat.

5. Dixi autem, per se loquendo, et seclusis specialibus circumstantiis. Quia si ex accidenti occurrat aliqua probabilis ratio dubitandi de veritate sacramenti, vel ex parte materiae, vel ex parte ministri, quæ talis sit, ut prudenter considerata sufficiat ad formandum vehemens dubium, vel suspendendum assensum, tunc non est adorandum sacramentum sine explicita conditione, propter rationem superius factam, ut, scilicet, excludatur omne periculum adorandi purum panem, aut vinum; sicut quando alicui appareat, vel apparet Christus in revelatione aliqua, quamdiu res est dubia, non est absolute adoratio exhibenda, donec de veritate revelationis moralis certitudo habeatur. Item, quia operatio humana, ut prudens sit, debet excludere morale dubium, et niti in morali certitudine, quoad fieri possit; in predicto autem casu non potest haberi moralis certitudo ad exhibendam absolutam adorationem; posita autem conditione, practice tollitur omne periculum, et omne dubium; ergo in eo casu adhibenda est.

6. *Dubium. — Solutio.* — Sed queret quis, si contingat, quando aliquis prudenter et absolute adorat hostiam, revera non esse consecratam, an ille actus sit vera latria, vereque procedat a virtute religionis. Videtur enim non esse, quia ille actus in re ipsa non

terminatur ad Christum, nec ad Deum; ergo non est vera latria, neque actus religionis. Item quia repugnat, fidei subesse falsum; ergo et religioni infusæ, quæ a fide movetur ad Eucharistiam adorandam. Respondetur nihilominus, illum actum esse moraliter bonum et honestum, quia procedit ex motivo honesto, et per prudentiam regulatur, ut suppono; unde fit, esse latratiæ et actum religionis, quia non est alia virtus, ad quam pertineat, et quia proficiscitur ex motivo, et honestate religionis; atque eadem ratione esse potest a virtute infusa, si procedat ex motivo supernaturali seu conformitate ad supernaturalem regulam. Sicut, quando quis dat eleemosynam homini petenti nomine Christi, ex misericordia infusa operatur, si prudenter existimat illum esse pauperem, quamvis speculative decipi contingat. In quo est magna differentia inter fidem, et virtutem moralem, quia fidei veritas est speculativa, et consistit in conformitate intellectus ad rem; virtus autem moralis immediate regulatur per prudentiam, cuius veritas est practica, et versatur circa judicium de re facienda secundum presentes circumstantias, quod judicium practice potest esse verum, quamvis aliqua falsitas speculativa in materiali persona seu objecto misceatur.

QUÆSTIO LXXX.

DE USU, SEU SUMPTIONE HUJUS SACRAMENTI IN COMMUNI, IN DUODECIM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de usu, sive sumptione hujus sacramenti.

Et primo quidem in communi; secundo, quomodo Christus sit usus hoc sacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

1. *Utrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter et spiritualiter.*
2. *Utrum soli homini convenient manducare spiritualiter hoc sacramentum.*
3. *Utrum solius hominis justi sit manducare sacramentaliter.*
4. *Utrum peccator, manducans sacramentaliter, peccet.*
5. *De quantitate hujus peccati.*
6. *Utrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.*
7. *Utrum nocturna pollutio impedit hominem a sumptione hujus sacramenti.*

8. *Utrum sit solum a jejunis sumendum.*
9. *Utrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.*
10. *Utrum sit quotidie sumendum.*
11. *Utrum liceat omnino abstinere.*
12. *Utrum liceat percipere corpus sine sanguine.*

ARTICULUS I.

Utrum distinguiri debeant duo modi manducandi corpus Christi (infra, art. 2, et 3, corp.; et 4, dist. 9, art. 1, quæst. 1, ad 1, et quæst. 3, per totam. Et Joan. 6, lect. 7; et 1 Cor. 11, lect. 7, fin. Et opusc. 58, cap. 17, 18, 19 et 20).

1. *Ad primum sic proceditur. Videtur, quod non debeant distinguiri duo modi manducandi corpus Christi, scilicet, sacramentaliter et spiritualiter. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio, secundum illud Joan. 3: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, etc., ita etiam hoc sacramentum est spiritualis cibus; unde Dominus de hoc sacramento loquens, dicit Joan. 6: Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus et viva sunt. Sed circa baptismum non distinguunt duplex modus sumendi, scilicet, sacramentalis et spiritualis. Ergo neque circa hoc sacramentum debet haec distinctio adhiberi.*

2. *Præterea, ea, quorum unum est propter alterum, non debent ad invicem dividi, quia unum ab alio speciem trahit. Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. Non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem dividiri.*

3. *Præterea, ea, quorum unum non potest esse sine altero, non debent contra se dividi. Sed videtur, quod nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet, alioqui antiqui Patres hoc sacramentum spiritualiter manducassent; frustra etiam esset sacramentalis manducatio corporis Christi, si sine ea spiritualis esse posset. Non igitur convenienter distinguunt circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet, sacramentalis et spiritualis.*

Sed contra est, quod super illud 1 Cor. 11: Qui manducat et bibit indigne, etc., dicit Gloss. (Ord. ibid.): Duos dicimus esse modos manducandi, unum sacramentalem et alium spiritualem.

Respondeo dicendum, quod in sumptione hujus sacramenti duo sunt consideranda, scilicet, ipsum sacramentum, et effectus ipsius, de quorum utroque jam supra dictum est (quæst.

præced.). Perfectus igitur modus sumendit hoc sacramentum, est, quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quod percipit ejus effectum; contingit autem quandoque, sicut supra dictum est (quæst. præced., art. 3 et 8), quod aliquis impeditur a percipiendo effectu hujus sacramenti. Et talis sumptio hujus sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum dividitur, ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramentum sine effectu ipsius, dividitur contra spiritualem manducationem, per quam quis percipit effectum hujus sacramenti, quo spiritualiter homo Christo conjugitur per fidem et charitatem.

Ad 1 ergo dicendum, quod etiam circa baptismum, et alia hujusmodi sacramenta, similis distinctio adhibetur. Nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam vero sacramentum et rem sacramenti. In hoc tamen differunt, quia, cum alia sacramenta perficiantur in usu materiæ, percipere sacramentum est ipsa perfectio sacramenti; hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, et ideo uterque usus est consequens hoc sacramentum. In baptismo et in aliis sacramentis characterem imprimentibus, illi, qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet, characterem, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo magis in hoc sacramento distinguunt usus sacramentalis a spirituali, quam in baptismo.

Ad 2, dicendum, quod sacramentalis manducatio, quæ pertinet ad spiritualem, non dividitur contra spiritualem, sed includitur ab ea. Sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem dividitur, quæ effectum non consequitur; sicut imperfectum, quod non pertinet ad perfectionem speciei, dividitur contra perfectum.

Ad 3, dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. 66, art. 11; quæst. 68, art. 2; quæst. 73, art. 3), effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in voto, quamvis non accipiat in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur baptismi flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismi aquæ, ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum, antequam sacramentaliter sumant. Sed hoc contingit dupliciter. Uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, et hoc modo dicuntur baptizari et manducare spiritualiter et non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hæc sacramenta jam instituta.